

Korset och Kronan

Nr 134/2023

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

Martin Chemnitz (7)

Eftersom läran om rättfärdiggörelsen är så viktig behandlar Chemnitz den mycket noga ur olika synpunkter. I förra numret såg vi hur han betonade att man i konfrontationen med motståndarna måste vara mycket noga med vad som är själva huvudfrågan.

Chemnitz betonar att den situation rättfärdiggörelsen gäller är när vi i vårt inte är förkrossade över synden och känner Guds vrede. Vad är det då som gör att en syndare inför Guds domstol kan få syndernas förlåtelse, en frikännande dom och evigt liv? Och genom vilket medel tar syndaren emot evangeliets löfte om nåd?

I fråga om rättfärdiggörelsen måste vi alltid ha denna fråga i tankarna. Det är två saker som måste finnas med. *Det första* är själva grunden. Det är Kristi verk, tillfyllestgörelsen för alla våra synder. Detta

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

skedde genom att Jesus fullkomligt uppfyllde lagen i vårt ställe och led straffet för alla våra synder. Detta verk är det objektiva verket, den ställföreträdande tillfyllestgörelsen (*satisfactio vicaria*) som gäller hela världen.

Det andra är vårt personliga mottagande. När Gud för Kristi verks skull lovar syndaren nåd och förlåtelse sker detta inte till någon del på grund av eller med hjälp av lagen, inte genom våra gärningar, inte genom våra förberedelser, inte genom vår kärlek som samverkar och inte heller genom Andens inneboende i oss. Nej, förlåtelsen kan enligt Skriftens klara lära endast tas emot genom tron. Och då betonas också att det är fråga om *tron allena, tron ensam*. Det är på denna punkt den romersk-katolska kyrkan framför allt avviker från sanningen, och det är mot denna lära som Chemnitz här främst riktar sin framställning.

Lag och evangelium

För att det tydligt skall framgå att det evangeliet som är själva nådemedlet har

Chemnitz ett särskilt kapitel om vad evangelium är. Han skriver:

”Där finns många vittnesbörd i Skriften som klart bekräftar att läran om rättfärdiggörelsen inför Gud inte skall läras eller sökas i lagen utan i evangeliet, till exempel ...” (*Justification, St Louis, 1985, s. 22*)

Här räknar Chemnitz upp en rad ställen och jag väljer att skriva ut dem fullständigt, eftersom de är så viktiga:

Jag skäms inte för evangeliet. Det är en Guds kraft till frälsning för var och en som tror, juden först men också greken. I evangeliet uppenbaras rättfärdighet från Gud, av tro till tro, som det står skrivet: Den rättfärdige ska leva av tro (Rom. 1:16-17).

Men nu har det uppenbarats en rättfärdighet från Gud utan lag, en som lagen och profeterna vittnar om (Rom. 3:21).

Det var inte genom lagen som Abraham och hans avkomlingar fick löftet att ärva världen, utan genom den rättfärdighet som kommer av tro (Rom. 4:13).

Kristus är lagens fullbordan, till rättfärdighet för var och en som tror (Rom. 10:4).

Är då lagen emot Guds löften? Verkligen inte. Hade vi fått en lag som kunde ge liv, då hade rättfärdigheten verkligen kommit av lagen. Men nu har Skriften inneslutit allt under synd, för att det som var utlovat ska ges genom tron på Jesus Kristus åt dem som tror (Gal. 3:21-22).

Lagen gavs genom Mose, nåden och sanningen kom genom Jesus Kristus (Joh. 1:17).

Så fortsätter Chemnitz:

”Den rättfärdiggörande trons objekt är inte lagens lära utan evangeliets röst, som därför kallas *trons lag*¹ eller *trons ord*². Därför

måste vi på grund av Skriftens klara och fasta vittnesbörd bestämma vad som är evangeliets lära, vilken måste skiljas från lagen. Den uppenbarar trons rättfärdighet inför Gud, vilken tron griper tag i till rättfärdighet och evig frälsning. I denna lära måste vi söka försoning och syndernas förlåtelse” (s. 22).

Lägg märke till hur oerhört noga Chemnitz är med att i rättfärdiggörelsen skilja lag och evangelium åt. Tron griper inte tag i lagen utan i det rena evangeliet. Tron får inte heller någon hjälp av lagen att göra detta. Tron griper endast om den färdiga, fullbordade rättfärdigheten från Gud. Denna rättfärdighet är den rättfärdighet som Kristus ensam har förvärvat åt oss genom sitt ställföreträdande verk. Han gjorde detta för tvåusen år sedan. Denna rättfärdighet är fullkomlig och behöver inte kompletteras med ytterligare någonting. Men just denna färdiga, fullkomliga rättfärdighet är den som Gud här och nu ger oss genom evangelium.

Chemnitz fortsätter:

”Det är oerhört viktigt att omsorgsfullt och korrekt definiera och presentera vad som är evangeliets sanna lära. Ty Paulus berömmar judarna för att de så ivrigt sökte efter rättfärdigheten. Men eftersom de sökte den i lagen och inte i evangeliet lyckades de inte finna den. Istället tog de anstöt och snavade över den i sin blindhet (Rom. 10:2-3, 11:17)” (s. 22).

Sedan ger Chemnitz några exempel ur kyrkohistorien på hur man på ett felaktigt sätt skilde på lag och evangelium. Man blandade samman dem. Han skriver:

”Många villfarelser kom av att man begränsade lagen till GT:s profetiska böcker och evangeliet till NT:s apostoliska

¹ Så Rom. 1:27, som lyder: ”Vad kan vi då berömma oss av? Beröm är uteslutet. Genom vilken lag? Gärningarnas? Nej, genom trons lag.” Uttrycket ”trons lag” syftar alltså på evangeliet. *Min anm.*

² Så Rom. 10:8, som lyder: ”Vad säger den då? Ordet är nära dig, i din mun och i ditt hjärta, alltså trons ord som vi predikar.” Uttrycket ”trons ord” syftar på evangeliet. *Min anm.*

skrifter. Från denna falska föreställning kom en idé, som också finns hos Justinus, Tertullianus, Clemens och Epifanius. Det är tanken att före Mose tid, då ännu inte profeternas skrifter existerade blev människorna rättfärdiggjorda och frälsta utan varken den gudomliga lagen eller evangeliet, men endast genom den naturliga lagen. Men sedan, efter Moses, när profeterna hade skrivit sina böcker, så blev människorna rättfärdiggjorda endast genom Mose lag, eftersom de inte hade apostlarnas och evangelisternas skrifter. Men nu, sedan de apostoliska böckerna har överlämnats till kyrkan blir vi rättfärdiggjorda och frälsta genom evangeliets lag” (s. 22-23).

Chemnitz var en stor kännare av kyrkofädernas skrifter. Hans kommentar här är en av förklaringarna till att en viss lagiskhet så snabbt kom in i kyrkan efter apostlarnas tid. Man har framhållit att redan de s.k. apostoliska fäderna (som skrev under tiden 90-150) har inslag av lagiskhet. De fäder som Chemnitz nämner tillhörde alla fornkyrkan: *Justinus martyren* (o.100-165), *Tertullianus* (160-225), *Clemens av Alexandria* (o.150-215) och *Epifanius av Salamis* (o.315-403) Även om fornkyrkan troget höll fast vid de kristologiska lärorna i kampen mot t.ex. Arius, så fanns det samtidigt oklarheter hos många fäder i fråga om rättfärdiggörelsen.³ Under medeltiden kom detta sedan att förstärkas. Det är därför inte konstigt att Luther fick ett så starkt motstånd när han på nytt framförde Bibelns rena och klara lära om rättfärdiggörelsen *genom tron allena*. Den hade under lång tid blivit förträngd och bortglömd inom den officiella kyrkan.

Chemnitz fortsätter nu att kommentera vad som lärdes under högmedeltiden bland de s.k. *skolastikerna*.⁴ Han skriver:

”Skolastikerna kan inte förneka att Paulus hävdar att rättfärdigheten från Gud eller av tron har uppenbarats utan lag i evangeliet (Rom. 1:17, 3:22). Men som vi har sett begränsade de evangeliet till apostlarnas skrifter. När de nu märker att där också ges vissa bud om goda gärningar har de tänkt ut följande skillnad mellan lag och evangelium: Lagen [här avses den gamla lagen] med budet om goda gärningar kan inte längre rättfärdiggöra sedan evangeliet har uppenbarats. Detta beror på att den gamla lagen undervisade om ofullkomliga gärningar som bara gällde yttre handlingar, som skulle fullgöras på grund av fruktan och som bara hade löfte om jordiska belöningar. Men under den nya lagen ges mer fullkomliga, utmärkta och strängare bud, som medför en överflödande rättfärdighet för dem som utför dessa gärningar. Det är en rättfärdighet som övergår fariséernas och de skriftlärdes rättfärdighet och som har löfte om frälsning och evigt liv” (s. 23).

Chemnitz visar att denna skillnad mellan *den gamla lagen* (Mose lag) och *den nya lagen* (budet i NT) av skolastikerna uppfattades som en skillnad mellan lag och evangelium: Den gamla lagen var en lag av fruktan, medan den nya är en lag av kärlek. Skolastikerna menade att det är mycket lättare att hålla den nya lagen eftersom det i NT inte finns så många lagar och att det blir lättare att hålla dessa bud på grund av kärleken och mildheten.

Men vi måste då fråga oss var tron och evangelium kommer in hos skolastikerna?

³ Augustinus (354-430) kämpade förstås väldigt mot Pelagius (360-435) och dennes synergism. Men trots Augustinus kamp kom ändå en viss form av pelagianism (den s.k. *semipelagianismen*) att bli den dominerande läran inom kyrkan. Luthers ivriga studier av Augustinus förde honom i rätt riktning även om Augustinus själv inte var lika klar i läran om rättfärdiggörelsen som Luther senare blev.

⁴ Högskolastikens främsta företrädare var *Albertus Magnus* (1206-1280), *Thomas av Aquino* (1225-1274) och *Bonaventura* (o.1220-1274).

Chemnitz svarar:

”Om man frågar: ’Vad är tron?’ svarar de att tron håller fast vid att det som är skrivet i den nya lagen är sant. ’Men Kristus då?’ Några svarar att han bara kom med dessa nya bud. Andra som tillskriver Kristus lite mera, säger att han ger oss nåden för att vi skall uppfylla buden, och att rättfärdighet och evigt liv kommer genom detta. Denna tanke tycks passa bättre, men Paulus förnekar direkt att Kristus kom för att vi skulle bli rättfärdiggjorda genom bud om gärningar. [Chemnitz visar sedan att denna felaktiga uppfattning redan fanns hos Augustinus, Eusebius och Hieronymus.]⁵

Dessa män [skolastikerna] och andra förmådde inte att lära korrekt om rättfärdiggörelsen, och även om de hade ett visst ljus var de inte eniga med varandra. Men denna grund är klar: *’Guds rättfärdighet uppenbaras utan lag i evangeliet’* (Rom. 1:17; 3:21). Därför, om evangeliets rätta lära skulle vara så som de [skolastikerna] har definierat den, så följer att trons rättfärdighet inte bara är tillämpningen av de fria löftet om syndernas förlåtelse för Medlarens skull. En väsentlig del av evangeliet är [enligt dem] också den nya lydningen eller goda gärningar” (s. 23).

Chemnitz kommer så in på sina egna motståndare. Bland dem var den romerske teologen *Roberto Bellarmini* (1542-1621) den främste. Han var en italiensk jesuit och kardinal. Han studerade särskilt den thomistiska teologin i Padua och bibelvetenskap och patristik i Louvain (Löwen). Det fanns också många andra romersk-katolska, teologiska motståndare till Chemnitz, men han nämner här inga namn. Men han går noga igenom på vilket

sätt dessa framstående teologer har farit vilse. Detta är högst aktuellt i vår tid, då man inom den ekumeniska rörelsen har kommit fram till att skillnaderna mellan luthersk och romersk-katolsk teologi skulle ha minskat. Som tidigare nämnts är detta inte alls fallet. Efter andra Vatikankonciliet har istället den romersk-katolska kyrkan fjärrmat sig ännu mer än tidigare från den rätta, bibliska läran.⁶

Om de dåtida motståndarna skriver Chemnitz:

”Motståndarna, papisterna, har sett detta tydligt.⁷ Följaktligen söker de efter olika destruktiva lösningar, som skall förvirra, fördunkla och ta bort den nödvändiga skillnaden mellan lag och evangelium. Det är ju bara denna skillnad som visar att evangelium i egentlig mening är den lära som uppenbarar trons rättfärdighet inför Gud. De förstår hur enkelt det är att förvirra på detta sätt. Om man kan visa att evangeliets rätta lära inte bara är löftet om nåd för Kristi skull, utan att det också handlar om förnyelse och goda gärningar, så följer genast att goda gärningar har kommit in i läran om rättfärdiggörelsen som en delorsak” (s. 24).

Chemnitz betonar hur avgörande det är att rätt skilja lag och evangelium åt. Han hänvisar till Luthers kända ord:

”Den som väl kan skilja lag och evangelium skall tacka Gud och veta att han är en teolog. I anfäktelsen kan jag det inte så som jag borde. Man måste skilja evangeliets rättfärdighet från lagens rättfärdighet lika mycket som himlen är skild från jorden, ljuset från mörkret, dagen från natten... och helst mycket mer” (Förklaring till Galaterbrevet 2:14, 1535).

Forts. i nästa nr.

⁵ Orden inom klammer är av Jacob Preus. Mycket hos Chemnitz är inte översatt i denna utgåva.

⁶ Detta har bl.a. Tom G.A. Hardt visat i sin lilla, mycket viktiga skrift ”Roms nya religion” (1995).

⁷ Syftar på skolastikens uppfattning. Därför kommer Chemnitz motståndare med nya intensiva försök att nu, efter den lutherska reformationens kritik, ändå framställa den katolska läran som biblisk.